

Романовська О. О.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Статтю присвячено проблемі формування творчих умінь у майбутніх інженерів-педагогів під час їх професійної підготовки. Визначено суть поняття «творчі уміння»; визначено основні компоненти творчих умінь інженера-педагога; теоретично обґрунтовано методика формування творчих умінь майбутнього інженера-педагога, основний зміст якої полягає у використанні методів, які сприяють розвитку творчого мислення.

Ключові слова: творчість, творчі уміння, компоненти творчих умінь, методика формування творчих умінь.

1. Вступ та актуальність дослідження

Серед стратегічних завдань реформування вищої освіти України, визначених Національною доктриною розвитку освіти, поставлені такі завдання, як формування освіченої, творчої особистості, а також забезпечення пріоритетності розвитку людини. Одним із напрямків вирішення цих завдань є удосконалення навчально-виховного процесу в інженерно-педагогічних закладах освіти. Це зумовлено тією обставиною, що в умовах конкуренції зростає потреба в підготовці компетентних інженерів-педагогів, які б нарівні з міцними техніко-технологічними знаннями володіли б методикою передачі їх студентам і робітникам, і мали б досить високий рівень професійної майстерності. У свою чергу майстерність інженера-педагога, як синтез теоретичних знань і високорозвинених практичних умінь, проявляється через творчість і втілюється в ній.

Формування і розвиток творчих умінь у майбутніх інженерів-педагогів — один з шляхів удосконалення підготовки висококваліфікованих викладачів, які творчо ставляться до своєї роботи і здатні підняти на рівень провідних країн світу національну систему професійної освіти України. Пріоритетним напрямком розвитку сучасної освіти є створення у вищому навчальному закладі сприятливих умов для формування творчої особистості, здатної до саморозвитку, самовдосконалення як під час навчання у вищій школі, так і в подальшій професійній діяльності.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання творчості висвітлено у багатьох наукових працях, але аналіз стану проблеми формування творчих умінь показав, що, незважаючи на певний рівень її теоретичної і практичної розробленості, поза увагою дослідників залишилися такі питання, як комплексний розгляд змісту, форм і методів підготовки майбутніх фахівців до творчості в професійній діяльності [1–10]. Творчість, пов'язана з необхідністю відходу від традиційних рішень, з пошуком нових шляхів досягнення навіть традиційних цілей, — це невід'ємна частина трудової діяльності сучасного інженера.

Цієї думки дотримуються всі дослідники особливостей інженерної діяльності, що знайшло своє відображення у тих вимогах до випускника інженерного ВНЗ, сформульованих на Всесвітньому конгресі з інженерної освіти в 1992 році: професійна компетентність; комунікатив-

на готовність; розвинута здатність до творчих підходів у вирішенні професійних задач; стійке позитивне ставлення до своєї професії, прагнення до постійного особистісного та професійного вдосконалення; володіння методами техніко-економічного аналізу виробництва з метою його раціоналізації, оптимізації та реновації; розуміння тенденції та основних напрямків розвитку науки та техніки [6]. Це означає, що молодий інженер, прийшовши на робоче місце після закінчення ВНЗ, має продемонструвати розвинуту здатність до творчих підходів, тобто розвиток її має відбуватися під час його навчання, що викликає необхідність формування в студентів потреби у творчій самореалізації та розвитку його творчих здібностей з перших днів перебування у вищій школі.

3. Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Незважаючи на численні напрацювання з питань творчості, творчого потенціалу майбутніх фахівців, зокрема бракує інноваційних авторських методик формування творчих умінь у студентів. Отже мета дослідження — теоретично обґрунтувати, розробити методика формування творчих умінь майбутнього інженера-педагога у процесі їх професійної підготовки під час вивчення циклу педагогічних дисциплін. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: 1) провести аналіз літератури з проблем формування творчих умінь; 2) визначити змістовну структуру творчих умінь майбутнього інженера-педагога; 3) теоретично обґрунтувати методика формування творчих умінь майбутнього інженера-педагога.

4. Формування творчих умінь майбутнього інженера-педагога

Питання можливості навчання творчості у ВНЗ й досі є невизначеним. Не визначеним залишається і поняття «творчі уміння», їх структура, критерії їх визначення та показники сформованості. Творчі уміння, які вказані у Державному стандарті освіти України як бажаний компонент, ще не є завданням ВНЗ. І в той же час, найвищий рівень системи оцінювання має назву «творчого», а це означає, що повинна бути організована систематична творча діяльність студента і викладача з вказівками конкретних орієнтирів її, залученням відповідних умінь, демонстрацією творчих технологій, системою дослідження динаміки якісних змін тощо.

Проблемою творчості, творчих умінь, їх складу, займалося багато вчених, отже, зробивши теоретичний аналіз різних праць [2–6, 9, 10], дозволив дійти до таких висновків: творчі вміння — це реалізовані креативні здатності людини, результатом виявлення яких є новий продукт; вони є найвищими в ієрархії умінь, такими, що забезпечують життєтворчість людини, дозволяють реалізуватися креативному потенціалу індивіда, розкритися відповідним здібностям і здатностям особи, опанувати технологією видобування творчого продукту. Відповідно, творчі вміння майбутнього фахівця інженерно-педагогічного профілю — це інтегральна якість особистості останнього, яка визначає здатність до творчості й розвивається у процесі фахової підготовки та подальшої професійної діяльності. Вона проявляється через вміння створювати креативну атмосферу, бачити педагогічні і технічні проблеми, знаходити нові оригінальні й продуктивні шляхи їх вирішення, творчо використовуючи різні об'єкти.

Проведений аналіз праць вчених щодо структури творчих умінь [2–6, 9, 10], дозволив отримати такі висновки: 1) на сьогодні серед педагогів і психологів немає узгодженої, єдиної думки щодо структури творчих умінь; 2) важливим компонентом творчих умінь є здатність людини до дивергентного мислення та сенситивності; 3) вирішальну роль відіграє мотивація (бажано внутрішня); 4) креативні досягнення неможливі без засвоєння людиною загальних і специфічних знань, пов'язаних із творчістю; 5) важливу роль відіграє позитивний емоційний стан людини, віра у свої можливості.

На основі аналізу, ми виділили такі основні компоненти творчих умінь майбутніх інженерів-педагогів, які в подальшому планується формувати за допомогою методики: 1) інтелектуально-логічні вміння: аналізувати, синтезувати, виконувати розумові операції порівняння, виділяти головне, основне, описувати явища, процеси, систематизації, класифікації, абстрагування, конкретизування, узагальнення; 2) інтелектуально-евристичні вміння: формування гіпотез, генерування оригінальних ідей, фантазування, асоціативність мислення, незалежність суджень, переносити знання та навички в нові ситуації, бачити протиріччя, проблеми; 3) комунікативно-творчі вміння: відстоювати свою точку зору, переконувати інших у процесі творчої дискусії, оволодіння досвідом інших людей, швидко засвоювати раціональні методи і прийоми творчої діяльності, співробітництва, продуктивне спілкування, успішно вирішувати конфліктні ситуації під час колективної творчої діяльності.

Також було визначено найважливіші якості інженера-педагога, що сприяють успішній творчій діяльності: здатність до нестандартного рішення; пошуково-проблемний стиль мислення; вміння створювати проблемні, нестандартні навчальні і виховні ситуації; оригінальність у всіх сферах своєї діяльності; творча фантазія, розвинена уява; специфічні особистісні якості (сміливість, готовність до ризику, винахідливість, цілеспрямованість, оптимізм, ентузіазм, настирливість, впевненість, кмітливість, інтуїтивне відчуття нового та оригінального та інше).

Формування творчої особистості студента у навчально-виховному процесі слід розглядати як процес фасілітації, тобто як створення умов з метою полегшення, сприяння, стимулювання, активізації розвитку творчих можливостей студентів.

В нашому дослідженні виділено три етапи формування творчих умінь майбутніх інженерів-педагогів: 1) мотиваційний — на цьому етапі у студентів формується позитивна мотивація до виконання творчих дій, студенти усвідомлюють головну мету вивчення дисципліни, формують позитивне ставлення до себе; 2) діяльнісний — на цьому етапі у студентів формуються знання та вміння щодо творчої діяльності, особисті якості; 3) результативний — на цьому етапі у студентів формуються вміння щодо використання раніше отриманих знань для вирішення проблеми в конкретній заданій ситуації.

Оскільки на кожному з цих етапів вирішуються свої завдання, притаманні саме цьому етапу, то, відповідно, на кожному з них використовувались свої методи і засоби діагностики (анкетування, тестування, бесіда, опитування) сформованості творчих умінь.

Формування творчого потенціалу майбутніх інженерів-педагогів повинно відбуватися під час аудиторної роботи — лекційного курсу, практичних занять, науково-дослідної діяльності, позааудиторної самостійної роботи. При проведенні лекційних занять, викладач використовує такі методи, які сприяють розвитку творчого мислення у студентів, такі як: евристичні бесіди з використанням відеопрезентацій, лекції-діалог, диспути тощо.

Зміст і структура практичних занять повинні спонукати студентів творчо осмислювати теорію, звертатися за додатковою інформацією до підручників, навчально-методичних посібників, Інтернет-джерел, фахових періодичних видань. Такі заняття будуються на використанні проблемних ситуацій, тренінгів, евристичних завдань, методів колективної творчої справи, ділових ігор, методу проектів з подальшим публічним захистом, мозкового штурму, тобто методів, розв'язання яких вимагає не стільки репродукції отриманих знань під час лекційних занять чи прочитання підручника, скільки активізації творчих умінь студентів, дивергентного мислення, виявлення творчого потенціалу.

5. Висновки та перспективи подальших досліджень

У статті здійснено теоретичний аналіз з проблеми формування творчих умінь у майбутніх інженерів-педагогів, визначено структуру творчих умінь інженера-педагога та запропонована методика формування у майбутніх інженерів-педагогів творчих умінь.

Подальшого розвитку потребують: пошук шляхів розвитку творчих умінь викладачів ВНЗ; створення єдиного комплексу методичних прийомів для розвитку творчих умінь в навчальному процесі ВНЗ з усіх дисциплін, починаючи з початку навчання і до кінця.

Література

1. Андреев, В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: основы педагогического творчества [Текст] / В. И. Андреев. — Казань, КГУ, 1988. — 238 с.
2. Андрієвська, В. В. Креативність [Текст] / В. В. Андрієвська; відповід. ред. В. Г. Кремень // Енциклопедія освіти. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 432 с.
3. Богоявленская, Д. Б. Психология творческих способностей [Текст] / Д. Б. Богоявленская. — М.: Академия, 2002. — 320 с.
4. Бриль, М. М. Психологічна готовність педагога вищої школи до активізації творчого потенціалу учнівської молоді [Текст] / М. М. Бриль // Теоретичні і прикладні проблеми психології. — 2006. — № 33(14). — С. 40–44.

5. Васильев, И. Б. Профессиональная педагогика [Текст]: консп. лекц. для студ. инженерно-педаг. спец. / И. Б. Васильев. — Харьков, 2003. — Ч. 2. — 175 с.
6. Кравченко, Л. М. Стратегії інженерно-педагогічної освіти в контексті інтеграції в європейський простір [Текст] / Л. М. Кравченко, Н. В. Кравченко // 36. наук. праць БДПУ (Педагогічні науки). — 2010. — № 2. — С. 113–118.
7. Лазарев, М. О. Основи педагогічної творчості [Текст]: навч. посіб. для пед. ін-тів / М. О. Лазарев. — Суми: ВВП «Мрія-1». — ЛТД, 1995. — 212 с.
8. Моляко, В. О. Творчий потенціал особистості [Текст] / В. О. Моляко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. № 12. Психологічні науки. — К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. — Вип. 17. — С. 16–22.
9. Сисоева, С. О. Педагогічна творчість [Текст]: монографія / С. О. Сисоева. — Х. — К.: Книжкове видавн. «Каравела», 1998. — 150 с.
10. Рибалка, В. В. Психологія розвитку творчої особистості [Текст]: навч. посібник / В. В. Рибалка. — К.: ІЗМН, 1996. — 236 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКИХ УМЕНИЙ У БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Статья посвящена проблеме формирования творческих умений у будущих инженеров-педагогов во время их профес-

сиональной подготовки. Определена суть понятия «творческие умения»; определены основные компоненты творческих умений инженера-педагога; теоретически обоснована методика формирования творческих умений будущего инженера-педагога, основной смысл которой заключается в использовании методов, которые способствуют развитию творческого мышления.

Ключевые слова: творчество, творческие умения, компоненты творческих умений, методика формирования творческих умений.

Романовська Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра педагогіки та методики професійного навчання, Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, Україна, e-mail: elena.alex2004@mail.ru.

Романовская Елена Александровна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и методики профессионального обучения, Украинская инженерно-педагогическая академия, Харьков, Украина.

Romanovska Olena, Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, Ukraine, e-mail: elena.alex2004@mail.ru

УДК 378.046.4

Абросимова Е. Б.

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПРОГРАММЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ — FAST TRACK СОЗДАНИЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВА

Рассмотрены вопросы подготовки специалистов — менеджеров нижнего, среднего и высшего звена, реализующих программы развития предприятий и организаций, в рамках Государственного плана подготовки управленческих кадров для организаций народного хозяйства Российской Федерации. Определены причины популярности Программы у слушателей и работодателей.

Ключевые слова: подготовка специалистов, Президентская программа, обучение действием.

1. Введение

Программа подготовки управленческих кадров для организаций народного хозяйства Российской Федерации (Президентская программа или Программа) в рамках Государственного плана подготовки реализуется в Российской Федерации с 1998 г. в соответствии с Указом Президента Российской Федерации от 23 июля 1997 г. № 774 «О подготовке управленческих кадров для организаций народного хозяйства Российской Федерации» и постановлением Правительства Российской Федерации от 24 марта 2007 г. № 177 «О подготовке управленческих кадров для организаций народного хозяйства Российской Федерации в 2007/08–2014/15 учебных годах». Обучение специалистов в рамках Президентской программы осуществляется по трем уровням: проектно-ориентированные программы профессиональной переподготовки типа «А»; образовательные программы профессиональной переподготовки типа «В» (550 учебных часов) и с 2010 года — программы повышения квалификации (120 учебных часов) «Развитие предпринимательства» и «Менеджмент в сфере инноваций» типа Q. Каждый тип программы предполагает обеспечение определенного уровня подготовки менеджеров на

основе утвержденного учебного плана, позволяющего сформировать у слушателей необходимые компетенции.

Обучение специалистов ведется более чем в ста вузах и практически во всех регионах Российской Федерации. Целевой группой являются специалисты с законченным высшим образованием, имеющие опыт руководящей работы на должностях, соответствующих уровням менеджмента низшего, среднего и высшего звена. Чтобы попасть на подготовку, нужно, во-первых, получить рекомендацию организации, в которой специалист работает и, во-вторых, пройти конкурсный отбор в региональных комиссиях. Конечно, если специалист — владелец собственного предприятия, рекомендацию он может дать себе сам. Оплата за обучение складывается из 3 источников — 33 % оплачивается из федерального бюджета, 33 % из регионального, и 34 % — платит предприятие, которое рекомендует специалиста, или сам специалист.

После завершения подготовки в образовательных учреждениях участникам программы предоставляется возможность прохождения стажировки на профильных российских или зарубежных предприятиях.

Программа содействует профессиональному и карьерному росту молодых руководителей. Примерно четверть выпускников отмечают быстрый должностной рост.